

Eskişehir İli Geleneksel Kadın Şalvarları

FEMALE TRADITIONAL BAGGY TROUSERS IN ESKİŞEHİR

EMİNE KOCA*-HANDAN BARAN**

ÖZET

Ait olduğu toplum ve bulunduğu dönem ile ilgili önemli belge niteliği taşıyan giyim kuşam ürünlerinin her biri kültürel bir değer ifade etmektedir. Anadolu'nun her bölgesi kendine özgü nitelikleriyle zengin bir giyinme kültürüne sahip olmasına karşın, her bölgenin giyim kuşamını tamamlayan ortak giysi parçaları da dikkat çekicidir. Bu giysi parçalarından biri olan şalvar, her bölgenin gelenekselleşmiş giyim kuşamı içinde farklı biçim ve isimlerde yer almaktadır. Zamanın ruhuna yenik düşerek kullanımdan kalkan, diğer gelenekselleşmiş giysi parçaları gibi şalvarlar da özgün niteliklerini, dolayısıyla kültürel değerlerini kaybetme tehdidi ile karşı karşıyadır. Geleneksel giyim kuşamın toplumun kültürel ve manevi değerlerini üzerlerinde taşıdığı, gelecekte bu kültürel miraslarımızın da yok olacağı düşünüldükçe, maddi kültür varlıklarımızın araştırılması, belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktararak, yaşatılması gerekmektedir.

Eskişehir ili geleneksel kadın şalvarlarının biçimsel özelliklerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada; Eskişehir'in Beylikova, Mihallıçık, Sivrihisar ve İnönü ilçelerinde araştırma yapılarak, ulaşılan şalvar örnekleri fotoğraflanmış, gerekli ölçümler yapılarak teknik çizimleri yapılmış, şalvarların kumaş, dikim, süsleme gibi biçimsel özellikleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, Eskişehir şalvarlarının torba (paçasız) kalıp formuna sahip olduğu ve farklı iki formda hazırlandığı, yapımında kullanılan kumaş miktarı ve süsleme özelliklerinin dikkat çekici olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kültürel miras, Eskişehir, geleneksel, giyim Kuşam, şalvar, form

ABSTRACT

Each of the clothes having important characteristics showing the society or the era where they belong to represents cultural value. Although each region of Anatolia has its own typical sophisticated clothes culture, it is remarkable that there are common, complementary clothes among the regions. The baggy trousers, (Şalvar) one of these common clothes, appears with a different names in time honored clothes of each region. The baggy trousers (Şalvar) are face to face losing their original identity accordingly culture value as other time honored clothes defeated by time and are not in use now. We have to search, document and transfer the traditional clothes to the next

generations since they have material and moral values of our society's cultural properties and our cultural properties may get lost one day as well.

In this study, it has been aimed to define out the physical properties of female traditional baggy trousers (Şalvar) in Eskişehir. The photos of the sample baggy trousers have been taken in the towns of Beylikova, Mihallıçık, Sivrihisar and İnönü in Eskişehir. Their technical dimensions have been measured and the specifications, the sewing types and the embellishing types have been defined out. It has been concluded that the baggy trousers in Eskişehir have no lower part and prepared in two different forms, besides this; the amount of fabric and specifications of the embellishing are very attractive.

Keywords: Cultural heritage, Eskişehir, traditional, clothes, baggy trousers, shape

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, e-posta: ekoca@gazi.edu.tr

** Öğretim elemanı, Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, e-posta: handanbaran@anadolu.edu.tr

1. GİRİŞ

Tarihi süreç incelendiğinde, insanlığın en etkin kültürel dinamikleri arasında önemli yeri olduğu görülen giyim kuşam ürünleri, toplumların değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, ekonomik yapılarını, ait olduğu dönemin estetik ve sanatsal özelliklerini yansıtan görsel objeler olarak sıklıkla başvurulan bilgi kaynakları arasında yer almakta ve kültürel açıdan önem taşımaktadırlar.

Kültürün, “toplumların sağduyusu, günlük hayatı, dini, geleneği, dünya görüşü ve beğenisi ile birlikte sözlü gelenekler, uygulama ve ürünlerle beslenmiş, ait olduğu toplumların yapı ve dokusunu ortaya koyan değerler bütünü”(Artun, 2008: 453) olduğu düşünüldüğünde, giyim kuşamının bir toplumun kültüründeki yeri daha açık şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ait olduğu toplumun kültürü, sosyal yapısı, inançları, yaşam biçimi, coğrafi ve iklim özellikleri gibi faktörlerin etkisiyle şekillenerek çeşitlilik gösteren giyim kuşam biçimleri ile her toplum kendine özgü bir giyinme kültürü oluşturmuş ve bölgeler arası giyim kuşam farklılıkları ortaya çıkmıştır. Giysilerdeki farklılıkları oluşturan biçim, kumaş, süsleme veya kullanım şekli gibi özellikler, o bölgenin giysilerindeki geleneksel öğeleri oluşturmakta ve bu öğeler yoluyla bir giysinin hangi bölgenin veya kültürün özelliklerini taşıdığı anlaşılabilir. Geleneksel giysiler incelendiğinde, bölgesel farklılıkların giysi parçalarından çok genellikle kumaş, renk, süsleme, aksesuar ve kullanım şekilleri gibi giysilere özgünlük kazandıran geleneksel öğelerden kaynaklandığı, aynı giysi parçasının farklı bölgelerin giyim kuşam biçimlerinin önemli tamamlayıcısı olduğu ve kuşaklar arası aktarımlarla giyim tarzlarının yaşatıldığı görülmektedir.

Türklerin uzun tarihi geçmişleri, yayıldıkları geniş coğrafi alanları, farklı kültürler ile etkileşimleri ve inanç sistemleri, içinde barındırdığı toplumların örf, adet, gelenek ve göreneklerin giysilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Koca vd. 2008: 3). Türklerin Orta Asya'dan bu yana detaylar dışında ana unsurları çok fazla değişiklik göstermeyen, şalvar, gömlek, entari ve entarilerin üzerine giyilen

üstlüklerden oluşan katlı giyim özelliği dikkate alındığında; bu özelliğin değişmeden devam ettiği ve yöresel adlandırmaları farklı olsa da aynı giysi parçalarının pek çok yörenin giyim kuşamının içinde yer alması, Türk giyinme kültürünün bir özelliği olarak görülebilir.

Türk giyinme kültürü içinde hem kadın hem de erkek giysilerinde kullanılan şalvar, çok eskilere dayanan kullanım özelliği nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Geleneksel giyim kuşamının ana unsurlarından biri olması ve kaynaklara göre şalvarın bulunması ve yayılmasının öncüleri arasında Türkler'in olduğunun belirtilmesi bu önemi daha da ayrıcalıklı kılmaktadır.

Bütün kaynaklar, ayrı ayrı iki bacağı içine alacak şekilde, vücudun alt kısmını saran giysiyi bulan ve dünyaya yayanların başta Persler olmak üzere İskitler ve Hunlar olduğu konusunda birleşmektedirler. Bu nedenle, ilkler arasında Türklerin atalarının da olduğu ve atlı-göçebe kültüre sahip olmaları, sık sık konargöçer yaşam sürmeleri nedeniyle, binicilik için en uygun alt giyim olarak insana rahat hareket etme yeteneği sağlayan şalvar'ı buldukları belirtilmektedir (Türkoğlu, 2002: 152-153).

Kadının sosyal hayatında değişmelerin görülmediği devirlere ait en eski kadın giysisinin şalvar ve gömlek olduğu ve hangi sınıfa mensup olursa olsun, kadının gerek misafir kabulünde, gerek ziyaretlerinde şalvar ve gömlek üzerine üç etekli işlemeli elbise giymesi (Koç, 1990: 3), şalvarın erkek giyimi kadar kadın giyiminde de vazgeçilmez giysi parçalarından biri olduğunu göstermektedir.

Günümüzde şalvar bazı bölgelerde kullanım özelliğini tamamen yitirmişken bazı yörelerde halen günlük giysi olarak kullanılmaktadır. Genellikle görünüm olarak aynı olmalarına rağmen şalvarlar kesim, biçim, kumaş, süsleme ve kullanım şekli açısından bölgesel farklılıklar göstermekte ve ilçeler arasında bile isim farklılıkları olabilmektedir. Genellikle kullanılan kumaş adı ile anılan şalvarlar, kullanılan kumaş cinsi, miktarı, rengi ve süsleme özellikleri ile kişilerin sosyal statüsünü belirleyici özelliğe de sahiptir. Bu farklılıklar genellikle coğrafi koşullar ve yaşam biçimleri tarafından belirlenmesine rağmen, toplumsal özelliklere

göre de biçimlenerek bölgesel şalvar formları oluşmuştur. Bu nedenle malzemesi, biçimi, süslemesi ve kullanım şekli ile ayrı ayrı özelliklere sahip olan şalvarların özgünlükleri kaybolmadan belgelenmeleri önemlidir.

Geleneksel yaşamdan modern yaşama geçişin getirdiği değişim giyim tarzlarına da yansımış, başlangıçta giysilerin geleneksel öğelerinde oluşan kayıplar, daha sonra modern giyim tarzı ve moda olgusunun da etkisi ile tek tip giyime dönüşmeye başlamış ve geleneksel giyim tarzı çok az sayıdaki kırsal bölgede varlığını sürdürme boyutuna gelmiştir. Toplumun kültürel ve manevi değerlerini üzerlerinde taşıyan giyim kuşam ürünlerinin her geçen gün daha fazla yok olma tehdidi ile karşı karşıya kaldığı dikkate alındığında, maddi kültür varlıklarımızın araştırılması, belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktararak, yaşatılmasının ne derece önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Yeni kuşakların geleneksel öğeleri gerek moda alanında gerekse farklı alanlarındaki ürünlere yansıtılarak modern yaşamın içine entegre etmesiyle, çağın önemli kavramları arasında yer alan tasarım anlayışına farklı bir boyut kazandırılabilir ve bir ülkenin giyim kültüründen tasarım kültürünü yaratma çabalarına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Şalvarların geleneksel öğelerinin incelenerek bu farklılıkların belirlenmesinin, hem kültürel miraslarımızı korumak ve yaşatmak hem de tasarım çalışmalarına kaynak oluşturmak açısından önemli olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışmada; Eskişehir'in il ilçe ve köylerindeki ulaşılabilen şalvar örnekleri incelenerek, kalıp formları tespit edilmiş ve şalvarların biçimsel özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Eskişehir ili geleneksel kadın şalvarlarının biçimsel özelliklerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu betimsel araştırmada; Eskişehir'in Beylikova, Mihalıççık, Sivrihisar ve İnönü ilçelerinde araştırma yapılarak, ulaşılan şalvar örnekleri fotoğraflanmış, incelenmiş, teknik çizimleri yapılmış, şalvarların kumaş, dikim, süsleme gibi biçimsel özellikleri belirlenmiştir.

Şalvar formlarını tanımlamada; Fidan (2012:83) tarafından yapılan, İç Anadolu Bölgesi geleneksel kadın şalvarlarının biçimsel açıdan gruplandırılması dikkate alınmıştır. Bu gruplamaya göre şalvarlar;

1. Torba (paçasız) şalvarlar
2. Düşük ağı şalvarlar
3. Yüksek ağı şalvarlar olarak üç grupta toplanmıştır.

3. BULGULAR

Eskişehir il ve ilçelerinde yapılan alan araştırmalarında, yöresel giyim tarzının günlük yaşamda kullanılmadığı, ancak düğün, kına gecesi, nişan gibi özel törenlerde kullanılmak üzere korunduğu ve özellikle genç kızlar tarafından giyilerek kültürel değerlerin yaşatılmasına çalışıldığı gözlenmiştir.

Şalvar ve cepken/sarkadan oluşan Eskişehir geleneksel giyiminin en önemli özelliği oldukça geniş olan şalvarı ve işlemeleridir. Eskişehir'de halen önemli bir meslek halinde sürüp giden geleneksel giysi dikimi ve işlemeciliği evlerde özel olarak sürdürülmektedir. Sim ipliklerle kordon tutturma tekniği kullanılarak işlenen şalvarların fiyatları, işlemin desenine ve kullanılan ipliğin türüne göre değişiklik göstermektedir. Önceki yıllarda her genç kızın çeyizinde mutlaka bulunan şalvarlı takımlar, günümüzde bazı yaşlıların torunlarının kına gecelerinde giymesi için sandıklarında sakladıkları giysiler haline dönüşmüştür. Bölgede yapılan araştırmada, düğün, kına gecesi, bayram gibi özel gün ve gecelerde, gelin ve genç kızların kadife kumaştan yapılmış, yaka, kol ve paçaları simli iplikle yoğun şekilde işlenmiş "sırmalı kadife" adı verilen şalvar takımları giydiği gözlenmiştir (Resim 1.). Özellikle düğünlerde gelenekleri sürdürmek adına bu giysiler kiralanarak ya da yakın akrabalarından ödünç alınarak kullanılmaktadır.

"Eskişehir ilinde kullanılan geleneksel kadın giysilerinden adını dikildiği kumaştan alanlar Canfez (Canfes), Altıparmak, Çitai, Cezi, Sevai, Hint Kumaşı, Kron, Elmasiye, Tamaşa, Dizbağı, Meydanî olarak sıralanabilmektedir (Şener, 2006: 223)". Yörenin geleneksel

Resim 1. Düğün, kına gecesi gibi özel günlerde giyilen “sırmalı kadife” ve işlemesi

giyiminin önemli bir parçası olan şalvarın en önemli özelliği hazırlanmasında kullanılan kumaş miktarının fazla olması ve kullanılan kumaşın ismi ile anılmasıdır. “Eskişehir il ve civar ilçelerinde 10 metre kumaştan dikilen İzmirli şalvarlar sarkanın altına giyilir, Al İzmirli, Mor İzmirli gibi isimleri olan İzmirli kumaşından yapılır, üzerindeki desenler kumaş dokunurken sim katarak meydana getirilir” (Derleme Komisyonu, 1972: 70-75). Torba şalvar formuna sahip olan şalvarların oldukça geniş eni ve ağ kısmının ayak bileklerine kadar derin olması nedeniyle, ağ kısmı belde uçkur içine sokularak kullanılır. Bu kullanım şalvara drapeler oluşmuş farklı bir görünüm kazandırırken kullanım kolaylığı da sağlamaktadır.

Eskişehir il, ilçe ve köylerinde şalvar günlük yaşamda kullanılmaktadır. İlçe ve köylerde kadınlar tarafından daha yaygın olarak kullanılan şalvarlarda, kullanım kolaylığı düşünülerek, özel günlerde kullanılanlardan daha az kumaş kullanılmaktadır. Günümüzde gündelik yaşamda üzerine gömlek, bluz, kazak, tişört gibi giysiler giyilerek kullanılması, yöresel giysi parçalarından en çok kullanılan giysi olarak şalvarın, geleneksellik özelliğini korumaya devam ettiğini göstermektedir. “Kırsalda iş yaparken ve tarlada çalışırken

daha dar kesimli şalvarlar tercih edilir. Bu şalvarlara başka bölgelerde “çatal don” veya “kındır don” adı verilir. Genellikle basma veya pazenden dikilen bu şalvarlar kullanım rahatlığı açısından daha çok tercih edilmektedir” (Koç vd. 2004:181).

Araştırma kapsamında yer alan ilçelerde ulaşılan şalvar örneklerinde, biçimsel özelliklerin benzer olduğu ancak kumaş, dikim ve süsleme özelliği açısından farklılıklar olduğu görülmektedir. Şalvarların boy ölçülerinin genellikle ayak bileğinde olduğu ancak farklı uzunluklarda şalvarların da giyildiği belirlenmiştir.

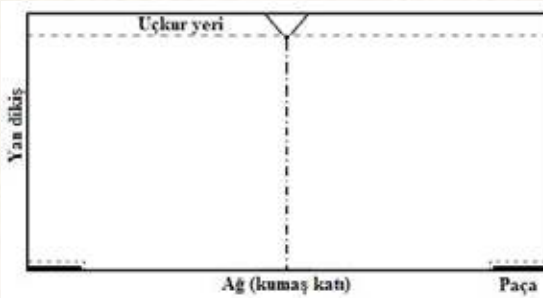
Enlerinin genişliği ile dikkat çeken şalvarların paça genişlikleri farklılık göstermektedir. Boy ölçüsü, genişliği ya da paça açıklığı ölçülerinde görülen bu farklılıklar şalvarların genel görünümünü etkilemezken, kumaş özellikleri ve süslemelerdeki detaylar görünümü farklılaştırmaktadır. Kadınların günlük yaşamda giydikleri şalvarlar için mevsim özelliğine göre genellikle pamuklu, basma, divitin, viskon gibi kolay kirlenmeyecek renklerde desenli,

Resim 2. Günlük ve özel günlerde giyilen şalvar örnekleri (Beylikova, Sivrihisar, İnönü)

çiçekli kumaşlar kullandıkları belirlenmiştir. Evde veya tarla bahçe işleri yaparken giyilen bu şalvarların özel günlerde giyilen şalvarlardan farkı kumaşları ve süsleme özellikleridir. Özel günlerde giyilen şalvarlar kadife, ipekli veya saten kumaştan yapılmış, dikiş ve paça kenarları sim iplik kordon tutturma tekniği ile işlenerek süslenmiştir.

Eskişehir Beylikova ilçesinde kadınlar günlük yaşamlarında ve bahçe işlerinde çalışırken yaygın olarak şalvar giymektedir. Genellikle pamuklu kumaştan yapılan şalvarların beli uçkurla toplanarak kullanılmaktadır. Genişliği ve boyu kişilerin fiziksel özellikleri, beğenileri veya kullanılan kumaş eninin genişliğine göre farklılık gösteren şalvarların genişliği genellikle 3 metredir. Şalvarlar, torba (paçasız) formuna sahiptir ve paçaları düzdür. Kancan' da (1998: 36) yöreye özgü şalvarları "çeşitli enlerde kumaşların birbirine dikilmesiyle oluşturulan, enleri çok geniş, boyları normal uzunluğun üstünde olan paçasız şalvarlar" olarak tanımlamıştır. Çift en kumaştan iki boy kullanılarak yapılan şalvarlar, kumaşın boy ölçüsünde ikiye katlanarak yanlardan dikilmesiyle oluşturulur. Ağ kısmı kumaş katı olan şalvarın alt iki yanına ayak bileklerinin geçebileceği genişlikte yırtmaç açılarak paça oluşturulmuştur. Uçkur yeri ve paça kenarları kumaşın içe katlanarak makine dikişi çekilmesiyle hazırlanmıştır (Çizim 1).

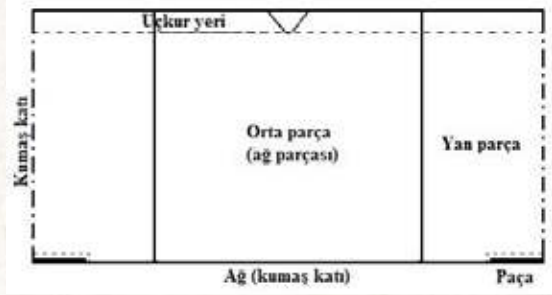

Çizim 1. Çift en iki boy kumaştan yapılan şalvar teknik çizimi

Günümüzde Eskişehir il ve ilçelerinde kadınların evde, bahçede ve tarlada giydikleri basma şalvar eskiye oranla değişime uğramıştır. Önceki dönemlerde 5-10 metre kumaş kullanılarak dikilen şalvar, günümüzde 3

metre kumaştan dikilmektedir. Bu değişimin, kişiye kullanım kolaylığı sağlanması amacıyla daha az kumaş kullanılmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Bazı şalvarların enini genişletmek için, boy ölçüsünde ikiye katlanarak oluşturulan şalvar orta parçasının iki tarafına, ön ve arkaya birleşecek şekilde yan parçalar eklenmiştir. Bu şalvarlar için ön, arka ve iki yan parça olmak üzere (dört parça), tek en iki boy kumaş kullanılmıştır. Ağ kısmı kumaş katı olan orta parçasının iki yanına dikilen yan parçaların ayak bileği geçecek kısımlarına yırtmaç açılarak paça oluşturulmuştur (Çizim 2). 4-5cm. Genişliğinde içe katlanarak dikilen uçkur yeri, belin toplanmasını sağlamaktadır. Kullanım kolaylığından dolayı, şalvarların belde toplanması için uçkur yerine lastik kullanılanları da vardır.

Çizim 2. Tek en iki boy dört parça kumaştan yapılan şalvar teknik çizimi

Kadınların genellikle karışık desenli ve koyu renkli şalvarları kullanmaları dikkat çekici olmakla birlikte, kumaşların renk ve desen özelliğinin seçiminde kolay kirlenmeme ve kiri belli etmeme faktörünün etkili olduğu düşünülmektedir.

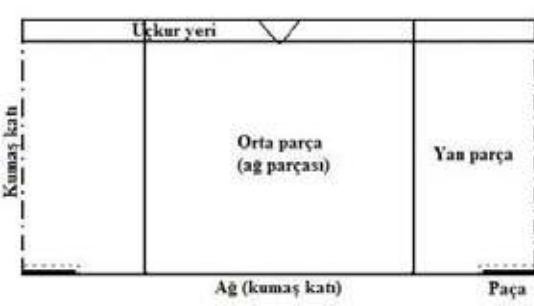
Mihalıççık ilçesi şalvarı 5 m. kumaş kullanılarak dikilmektedir. Orta parça ve yan parçaların birleştirilmesiyle oluşturulan şalvar formu Beylikova şalvarıyla aynıdır. Genellikle tarla ve bahçe işlerinde hareket rahatlığı sağlaması ve böcek ya da yırtıcı çalı gibi otlardan korunmak amacıyla ilçede şalvarın yaygın kullanıldığı gözlenmiştir. Bazı şalvarların ön orta parçasının iki yanına dikişten açılan cep çalışılmıştır.

Eskişehir Sivrihisar ilçesi şalvarları (Resim

Resim 3. Beylikova ve Mihalıççık ilçeleri şalvar örnekleri

4.) Beylikova ve Mihalıççık şalvarları ile aynı form özelliğine sahip olmasına rağmen ge-

Çizim 3. Sivrihisar şalvarı teknik çizimi (uçkur parçası ayrı)

si geçirilerek oluşturulan uçkur yeri, diğer iki ilçe şalvarlarından farklılıklarıdır. Şalvar genişliğinin sağlanması için yan parçaları olan şalvar formu kullanılmaktadır (Çizim 3).

Diğer ilçelerde olduğu gibi Sivrihisar'da da günlük yaşamda giyilen şalvarlarla özel günlerde giyilen şalvarlar arasında kumaş farkı vardır. Sivrihisarlı kadınların "gün" adını verdikleri toplantılarda giydikleri şalvarlar, genellikle ipekli ve daha özel seçilmiş renk ve desenli kumaşlardan yapılmaktadır. Sivrihisarlı kadınlar süs ve giyime oldukça fazla önem göstermektedirler. 2 m. Boyunda altın

Resim 4. Sivrihisar ilçesi şalvar örnekleri

Resim 5. İnönü ilçesi şalvar örnekleri

nişlik ve uçkur açısından farklılıkları vardır. Sivrihisar şalvarlarının yaklaşık olarak 10 m. kumaş kullanıldığı için oldukça geniş ve ağır olması ve bel kısmına ayrı bir kumaş parça-

zincir kolyeleri ve beşi bir yerde takıları ile gösterişli bir yaşam süren kadınlar için 10 metrelik giysinin ağırlığını taşımamanın sorun oluşturmadığı gözlenmiştir.

İnönü ilçesinde ulaşılan şalvar örnekleri incelendiğinde, günlük ve özel günlerde giyilen şalvarların kumaş, kumaş miktarı ve süsleme açısından farklılık gösterdiği, kalıp formlarının diğer ilçelerle aynı olduğu gözlenmiştir. Özel günlerde giyilen şalvarlar kadife, ipek, saten gibi kumaşlardan yapılmıştır. Eskişehir kadife şalvarında işlemelerin ayrı bir değeri ve önemi vardır. Kadife şalvarların iki yanında

boyuna sıрма işlemleri olup, paça kısımları daha yoğun işlemelidir. Paçaları düz olan şalvarın beli uçkur yardımıyla toplanmaktadır. Kadife kumaşların tercih edildiği ağır işlemeli giysiler vişneçürüğü ve bordo renkte olduğu gibi mor, kahverengi ya da kırmızı renkte de olabilmektedir (Resim 5).

Derleme Komisyonu'nun (1972: 62-69) belirttiği, "İnönü ilçesinde yaşlı ve orta yaşlılar koyu renkli kumaştan en az 8 metreden yapılan şalvarlar giyerler. Genç kızlarda şalvarlar çeşitli ve canlı renkli kumaşlardan yapılır. İnönü ilçesi düğün ve davetlere giderken *kadife* dedikleri simle işlenmiş şalvarlar giyerler" tanımlaması araştırma sonucunda ulaşılan İnönü İlçesi şalvarının özelliklerini doğrulamaktadır.

İpekli kumaşlardan yapılan şalvarların tüm yüzeyi genellikle çiçek, yaprak motiflerinin tekrarlanarak kullanıldığı, sim iplikle yapılmış işleme ile kaplanmıştır. Paça açıklıklarının kenarında, bordür üzerine dal motifi yerleştirilmiş işlemleri dikkat çekmektedir. Çiçek motiflerinin orta kısımlarına işlenmiş pul ve tırtıllar şalvara ışıltı kazandırmıştır. Yoğun işleme özelliğinden dolayı içi mermerşahi ile astarlı olan bu şalvara *pesent* adı verilmektedir. Eskiden *kasnak* olarak da adlandırılan *pesent*, genellikle sarka ile beraber giyildiği için, bu giysi takımı yörede *sarka-pesent* olarak adlandırılmaktadır (Resim 6).

Resim 6. İnönü İlçesi "pesent" (şalvar) örnekleri

Eskişehir'in Sivrihisar ve Mihalicçık ilçeleri kıyaslandığında Sivrihisar'daki kadınlar 10 m. kumaştan dikilen şalvarlar giyerken, Mihalicçık ilçesinde 3-5 metre kumaştan dikilmiş şalvarlar kullanılmaktadır. İki ilçedeki kadın-

ların yaşam tarzlarının farklı olması şalvar genişliklerini belirlemede önemli etken olarak görülmektedir. Bu nedenle, tarla ve bahçe işlerinde çalışan kadınların taşınması kolay ve daha ergonomik olan şalvar biçimini benimseyerek daha az kumaş kullanılan şalvarları tercih ettikleri düşünülebilir. Şalvarlarda kullanılan kumaş miktarının günümüzde 3 metreye kadar düşmüş olması, giyen kişiye kullanım kolaylığı sağlarken, giysilerin gelenekselleşmiş özelliklerinin gün geçtikçe bozulmaya devam etmesi açısından düşündürücüdür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.Sonuç

Eskişehir ili geleneksel kadın şalvarlarının biçimsel özelliklerinin belirlenmesinin amaçlandığı araştırmada; Eskişehir'in Beylikova, Mihalicçık, Sivrihisar ve İnönü ilçelerinde alan araştırması yapılarak, halen giyilmekte olan ve sandıklarda korunan şalvar örneklerine ulaşılmıştır. Ulaşılan şalvar örnekleri incelenerek fotoğraflanmış ve kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Eskişehir geleneklerine bağlılığı ile kültürel değerlerini günümüze taşıyan illerden biridir. Yörede bulunan geleneksel kadın giysileri düğün nişan gibi özel günlerde giyilmektedir. Ayrıca bu giysiler bazı yaşlılar tarafından sandıkta saklanarak yeni evlenecek kişilere ya da yakınlarına giymesi için ödünç verilmektedir.
- Eskişehir'in özellikle ilçe ve köylerinde günlük yaşamda kadınların yaygın olarak şalvar kullanıldığı gözlenmiştir. Günlük kullanılan şalvarlarda kullanım kolaylığı açısından kumaş miktarının azaltıldığı belirlenmiştir. Günlük yaşamda kullanılan şalvarların sade ve yıkamaya elverişli, çabuk kirlenmeyecek renk ve desen özelliğine sahip kumaşlardan yapıldığı, özel günlerde kullanılan şalvarların ise daha değerli kumaşlardan ve işlemeli olduğu gözlenmiştir.
- Araştırma kapsamındaki yörelerde yeni üretilen şalvarlarda orijinallığe bağlı kalınmaya çalışıldığı, ancak kalıp formu aynen

korunmaya çalışılırken, kumaş ve süsleme tekniklerinde teknolojik gelişmelere paralel olarak değişim olduğu gözlenmiştir.

- Eskişehir şalvarının iki önemli özelliğe sahip olduğu belirlenmiştir. İlk dikkat çekici özelliği şalvar yapımında kullanılan kumaş miktarının fazlalığı nedeniyle oldukça geniş, büzgülü ve ağır bir görünüme sahip olması, ikincisi ise işleme özelliğidir.
- Eskişehir şalvarlarının torba (paçasız) kalıp formuna sahip olduğu ve farklı iki formda hazırlandığı belirlenmiştir. Bunlar, çift en iki boy kumaşın ikiye katlanmasıyla oluşturulan şalvarlar ve tek en iki boy kumaşın ön, arka ve yan parçalar halinde birbirine eklendikten sonra ikiye katlanmasıyla oluşturulan şalvarlardır. Her iki şalvar türünün kumaş katı olan ve ayak bileklerine kadar uzanan ağ kısmının iki yanına, paça oluşturmak amacıyla yırtmaç açılmakta ve belleri uçkur ile toplanmaktadır.
- Diğer üç ilçede şalvarların uçkur yerleri kumaşın içe katlanıp dikilmesi ile hazırlanırken, Sivrihisar şalvarlarının uçkur yerleri ayrı bir kumaştan kesilerek şalvarın bel kısmına dikilmektedir.

4.2.Öneriler

Giyim, her toplumun vazgeçilmez bir kültür ögesidir. Milli kültürün bir parçası olması nedeniyle korunması ve yaşatılması son derece önemlidir. Ancak bu konuda yapılmış araştırma ve incelemelerin oldukça yetersiz olduğu ve çoğu uzman olan kişilerce yapılmadığı bilinmektedir. Bu nedenle pek çok yanlış ve yanıltıcı bilgi bazı değerlerin kaybına ve bilgi karışıklığına neden olmaktadır. Bu tür araştırmaların işin uzmanı kişiler tarafından, akademik disiplin altında yapılması kültürel değerlerin doğru olarak belgelenmesi, korunması ve yaşatılması açısından gereklidir. Bu konuda ilgili eğitim kurumlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşları, belediyeler ve Kültür Bakanlığına, halkı bilinçlendirmek ve araştırmacıları teşvik etmek açısından önemli sorumluluklar düşmektedir.

Toplumun ilgisini çeken tasarımcılar ve yeni tasarımcı adaylarının geleneksel giysilerden esinlenerek tasarımlar oluşturmaları, koleksi-

yonlarında kültürel değerleri yaratıcılıklarıyla bütünleştirerek güncel tasarımlar yaratmaları, toplumsal farkındalık yaratmaya ve ülke modası oluşturmaya katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Artun E. (2008). *Halk Kültürü Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Derleme Komisyonu (1972). *Bölgesel Türk Kıyafetleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Fidan H. (2012). İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Şalvarlarının Biçimsel ve Fonksiyonel Özelliklerinin İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kancan, D. (1998). Sivrihisar İlçesi Geleneksel Kadın Giyim- Kuşam Özelliklerinin İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi.
- Koca E., Koç F., Vural T. (2008). "Yabancı Kültürlerin Osmanlı Giyim Kuşamına Etkileri", *CIEPO-18 International Committee of Pre-Otoman and Otoman Studies*, Zagreb: August 25-30, s.155-172.
- Koç F., Ayhan, F. (2004). "Eskişehir Geleneksel Kadın Giysileri", *1. Uluslararası Dünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 12-15 Mayıs, s.179-194.
- Koç F. (1990). Kütahya Geleneksel Kadın Giysileri Üzerine Bir Araştırma, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şener H. F. (2006). "Eskişehir Yöresi Geleneksel Kadın Giysileri", *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, Temmuz, Sayı 1, s.229.
- Türkoğlu S. (2002). *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim-Kuşam*, İstanbul: Atılım Kağıt Ürünleri ve Basım San. A.Ş.